

Kommunstyrelsens förvaltning

Datum 2019-07-03

Dnr. 2019/0204

Rättslig information beträffande jäv för förtroendevalda inom kommunfullmäktige och kommunala nämnder

Inledning

I Kommunallagen SFS 2017:725 (KL) finns de grundläggande bestämmelserna angående jäv inom kommunfullmäktige, kommunala nämnder samt revisionen:

Kommunfullmäktige 5 kap. 47-49 §§,
Styrelser och nämnder 6 kap. 28-32 §§,

Bestämmelserna ovan reglerar när en förtroendevald ska anses ha ett sådant intresse i ett ärende att personens opartiskhet kan ifrågasättas. Jävsreglerna gäller vid all ärendehantering och riktar sig till den person/de personer som på något sätt kan påverka ärendets utgång. Bestämmelserna är tillämpliga vid såväl debatt och beslut, som under beredning av ett ärende.

Denna PM kan tjäna som underlag då fråga angående jäv i Kommunfullmäktige och/eller nämnd uppkommer.

Jäv i kommunfullmäktige

Jäv i kommunfullmäktige är ett s.k. sakägar- och närståendejäv.

En förtroendevald i kommunfullmäktige får inte delta i handläggningen av ett ärende som personligen rör ledamoten själv, ledamotens make, sambo, förälder, barn eller syskon eller någon annan närstående.

Den som är jävig förväntas själv tala om detta. Jävsfrågan kan också tas upp av ordföranden eller annan ledamot. Om den utpekade inte anser sig jävig kan ordföranden låta fullmäktige fatta beslut i frågan.

Jäv i styrelsen och övriga nämnder

För ledamöter i nämnder gäller andra och strängare jävsbestämmelser.

- 1. Sakägar-, intresse- och släktskapsjäv.* Saken angår honom eller henne själv eller hans eller hennes make, sambo, förälder, barn eller syskon eller någon annan närstående eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för den förtroendevalde själv eller någon närstående,
- 2. Ställföreträdarjäv.* Han eller hon eller någon närstående är ställföreträdare för den som saken angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av ärendets utgång, t ex företrädare för bolag eller en organisation,
- 3. Tillsynsjäv.* Ärendet rör tillsyn över sådan kommunal verksamhet som han eller hon själv är knuten till,

4. *Ombudsjäv*: Han eller hon har fört talan som ombud eller mot ersättning biträtt någon i saken, eller
5. *Delikatessjäv*: Det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet.

Den som är jävig förväntas själv tala om detta. Jävsfrågan kan också tas upp av ordföranden eller annan ledamot. Om den utpekade inte anser sig jävig kan ordföranden låta nämnden fatta beslut i frågan.

Klara fall av jäv är

- Om den förtroendevalde eller någon närstående till denne är sökande i ärendet, eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för den förtroendevalde.

Den förtroendevalde kan också anses jävig om det finns någon annan särskild omständighet, som skulle kunna rubba förtroendet för opartiskhet, till exempel om den förtroendevalde är

- Vän eller ovän med någon som är part eller intressent i ärendet,
- Ekonomiskt beroende av en part eller intressent,
- Engagerad i saken på ett sådant sätt att misstanke lätt kan uppkomma att det brister i förutsättningarna för en opartisk bedömning.

Dubbla engagemang i nämnd och kommunala företag

När en kommun driver verksamhet genom egna privaträttsliga subjekt, t. ex. bolag, kan verksamheten ofta ses som en del av den kommunala förvaltningen. Företagens uppgift är att tillhandahålla tjänster som annars skulle utföras av facknämnder och deras förvaltningar.

Nämndernas befattning med företagsangelägenheter i form av olika ärenden har till syfte att upprätthålla sambandet mellan det kommunala bolaget och kommunen. Ärendena kan *inte* sägas vara *partsärenden* i egentlig mening och några intresse motsättningar finns som regel inte mellan en nämnd och styrelsen i ett kommunalt bolag.

Det är inte ovanligt att nämndledamöter har uppdrag även inom i kommunalt bolag eller stiftelse som verkar inom nämndens område. Det har enligt lagstiftaren inte ansetts rimligt att hävda ställföreträdarjäv och delikatessjäv i sådana fall där sådan gemenskap råder mellan den kommunala nämnden och det kommunala företaget att företagsverksamheten ses som ersättning för eller komplement till verksamhet i nämndregi.

Exempel: Kommunstyrelsen fattar beslut om borgen för Armada Fastighets AB.

Ledamot i Kommunstyrelsen innehar även uppdrag som styrelseledamot i Armada Fastighets AB. Ställföreträdar- och delikatessjäv anses inte föreligga, med hänvisning till vad som ovan framgår.

Observera att en viktig förutsättning för denna bedömning är att det rör sig om privaträttsligt subjekt där kommunen har det *bestämmande* inflytandet.

I de fall en kommun *inte* har det *bestämmande inflytandet* ska jävsfrågor bedömas utifrån objektivitet och opartiskhet, dvs. ställföreträdarjävet och delikatessjävet ska tillämpas full ut i dessa fall.

Kommunala företag förekommer ibland som *parter* i olika ärenden hos nämnderna. Det kan t. ex. röra sig om bygglovsansökningar, tillsynsärenden och andra ärenden som har karaktär av

myndighetsutövning. Här aktualiseras frågan om tillsynsjäv, ställföreträdarjäv eller delikatessjäv, vilket innebär att en förtroendevald som har dubbla engagemang inte tillåts handlägga myndighetsärenden där den förtroendevalde har en direkt koppling till en av parterna, eftersom det skulle rubba allmänhetens förtroende för nämndernas saklighet.

Exempel:

Armada Fastighets AB ansöker om bygglov för anläggande av en byggnad.

Ledamot av Byggnadsnämnden innehar även uppdrag som styrelseledamot och firmatecknare i bolaget (dvs. vederbörande är ställföreträdare för bolaget).

Den förtroendevalde anses jävig i sitt uppdrag som ledamot i Byggnadsnämnden när nämnden avgör bolagets bygglovsansökan.

Dubbla engagemang i nämnd och föreningsliv

Ärenden om stöd och bidrag till ideella föreningar och andra föreningsärenden bereds eller verkställs i regel av de nämnder vars verksamhetsområden berörs. Det är vanligt förekommande att ledamöter i berörda nämnder samtidigt innehar uppdrag inom föreningar som tar emot bidrag eller annat stöd från nämnderna.

Föreningarna utgör inte som de kommunala företagen en del av den kommunala förvaltningen och de ärenden som förekommer i nämnderna och som berör föreningarna är *partsärenden* där intressekonflikter många gånger kan föreligga, varför ställföreträdarjäv och/eller delikatessjäv aktualiseras.

Dubbla engagemang i styrelsen och annan nämnd

Inom den kommunala nämndorganisationen är det vanligt att ordförandena i vissa nämnder även innehar uppdrag som ledamot i kommunstyrelsen. Eftersom de nämndärenden som handläggs i styrelsen sällan är partsärenden i förhållande till nämnderna i övrigt saknar frågan om opartiskhet betydelse, varför undantagsregeln om bortseende från jäv skulle kunna tillämpas (jfr. KL 6 kap. 29 §).

Observera att frågan inte anses helt klar och för att undvika oklarheter har lagstiftaren infört en bestämmelse vilken uttryckligen gör undantag från tillämpningen av delikatessjävet vid engagemang i flera nämnder (jfr. KL 6 kap. 31 §)

Gråzoner

I myndigheters verksamhet förekommer ibland situationer som inte är entydiga eller enkla att bedöma ur jävssynpunkt och det kan finnas omständigheter som kan ifrågasättas.

I sådana situationer av olika förhållanden, bindningar eller intressekonflikter mellan den förtroendevalde och någon part i ärendet kan omständigheterna vara av den karaktären att kommunens trovärdighet skulle kunna skadas även om det inte är fråga om jäv i lagens mening. I alla sådana fall kan en försiktighetsprincip tillämpas som innebär att det kan vara bäst att avstå från att delta i hanteringen av ärendet.

Undantagsregeln om bortseende från jäv

Om det är uppenbart att frågan om opartiskhet saknar betydelse, ska nämnden bortse från jäv (jfr. KL 6 kap. 29 §). Det kan t. ex röra sig om ärenden utan rättslig verkan.

I alla tveksamma fall bör dock jäv beaktas.

Verkan av jäv

Om den förtroendevalde är jävig får denne inte delta i handläggningen av ärendet eller uppdraget. Det innebär att du normalt inte får vidta någon åtgärd i ärendet över huvud taget.

Den som är jävig får inte heller närvara när ärendet behandlas och/eller beslutas.

Undantag. Eftersom kommunfullmäktiges sammanträden är offentliga medger KL:s bestämmelse att den som anmäler jäv får stanna kvar i fullmäktigesalen, under KF:s behandling av det ärende då jäv föreligger.

Om den förtroendevalde känner till någon omständighet som kan antas utgöra jäv ska den förtroendevalde självant meddela detta. Om den förtroendevalde är tveksam om jäv föreligger bör frågan tas upp för diskussion i berörd nämnd eller kommunfullmäktige, som därefter kan avgöra huruvida jäv ska anses föreligga eller ej.

Vid känd jävssituation bör ordföranden påtala detta och uppmana den förtroendevalde att avstå från att delta i ärendehandlingen. Även annan ledamot eller tjänstgörande ersättare har rätt att påtala jävsgrundande fakta.

Ytterst kan ett kommunalt beslut av kommunfullmäktige eller nämnd upphävas av förvaltningsdomstol, om det förelegat jäv vid behandling av ärendet.

Utöver ovanstående redovisning beträffande jävsregler finns motsvarande bestämmelser för revisionen (jfr, KL 12 kap. 14 – 17 §§), för anställda (jfr KL 7 kap. 4 §) samt för personalföreträdare (jfr KL 7 kap. 17 §).

Källor: Proposition 2016/17:171 En ny kommunallag

Kommunallagen, En kommentar av Olle Lundin och Tom Madell, Nordstedts Juridik 2018

Staffan Erlandsson
Kommundirektör

Peter Freme
Kanslichef

Expedieras

- Kommunkansliet